

# І мертвим, і живим, і ненарожденним...

Тарас Шевченко

І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОЖДЕННИМ \*

ЗЕМЛЯКАМ МОЇМ В УКРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ МОЄ ДРУЖНЄЄ ПОСЛАНІЄ

Аще кто речет, яко люблю бога, а брата своего ненавижу, ложь есть.

Соборное послание Иоанна Глава 4, ст. 20.

І смеркає, і світає,  
День божий минає,  
І знову люд потомлений  
І все спочиває.  
Тільки я, мов окаянный,  
І день і ніч плачу  
На розпутьях велелюдних,  
І ніхто не бачить,  
І не бачить, і не знає —  
Оглухли, не чують;  
Кайданами міняються,  
Правдою торгують.  
І господа зневажають, —  
Людей запрягають  
В тяжкі ярма. Орють лихо,  
Лихом засівають.;;  
А що вродить? Побачите,  
Які будуть жнива!  
Схаменіться, недолуди,  
Діти юродивії  
Подивіться на рай тихий,  
На свою країну!  
Полюбіте щирим серцем  
Велику руїну!  
Розкуйтеся, братайтеся!  
У чужому краю  
Не шукайте, не питаєте

Того, що немає  
І на небі, а не тільки  
На чужому полі.  
В своїй хаті своя й правда,  
І сила, і воля.

Нема на світі України,  
Немає другого Дніпра;  
А ви претеся на чужину  
Шукати доброго добра,  
Добра святого. Волі! волі!  
Братерства братнього! Найшли,  
Несли, несли з чужого поля  
І в Україну принесли  
Великих слов велику силу,  
Та й більш нічого. Кричите,  
Що бог створив вас не на те,  
Щоб ви неправді поклонились!..  
І хилитесь, як і хилились  
І знову шкуру дерете  
З братів незрящих, гречкосіїв;  
І сонця правди дозрівать  
В німецькі землі, не чужії,  
Претеся знову!.. Якби взяли  
І всю мізерію з собою,  
Дідами крадене добро,  
Тоді оставсь би сиротою  
З святими горами Дніпро!  
Ох, якби те сталось, щоб ви не вертались,  
Щоб там і здихали, де ви поросли!  
Не плакали б діти, мати б не ридала,  
Не чула б у бога вашої хули.  
І сонце не гріло б смердячого гною  
На чистій, широкій, на вольній землі.  
І люди б не знали, що ви за орли,  
І не покивали б на вас головою.  
Схаменіться! Будьте люди,  
Бо лихо вам буде!  
Розкуються незабаром  
Заковані люди.  
Настане суд, заговорять

І Дніпро і гори!  
І потече сторіками  
Кров у синє море  
Дітей ваших... І не буде  
Кому помагати:  
Одцурається брат брата  
І дитини мати.  
І дим хмарою заступить  
Сонце перед вами,  
І навіки прокленетесь  
Своїми синами!  
Умийтесь! Образ божий  
Багном не скверніте.  
Не дуріте дітей ваших,  
Що вони на світі  
На те тільки, щоб панувать...  
Бо невчене око  
Загляне їм в саму душу  
Глибоко! глибоко!  
Дознаються небожата,  
Чия на вас шкура,  
Та й засудять, — і премудрих  
Немудрі одурять!

Якби ви вчилися так, як треба,  
То й мудрість би була своя.  
А то залізете на небо:  
— І ми — не ми, і я — не я!  
І все те бачив, і все знаю:  
Нема ні пекла, ані раю,  
Немає й бога, тільки я!  
Та куций німець узлуватий,  
А більш нікого!.. — Добре, брате,  
Що ж ти такеє?  
— Нехай скаже  
Німець. Ми не знаєм. —  
Отак-то ви навчаєтесь  
У чужому краю!  
Німець скаже: — Ви моголи. —  
— Моголи! моголи! —  
Золотого Тамерлана

Онучата голі.  
Німець скаже: — Ви слав'яни.  
— Слав'яни! слав'яни!  
Славних прадідів великих  
Правнуки погані!  
І Коллара читаєте  
З усієї сили,  
І Шафарика, і Ганка,  
І в слав'янофіли  
Так і претесь... І всі мови  
Слав'янського люду —  
Всі знаєте. А своєї  
Дастьбі... Колись будем  
І по-своєму глаголать,  
Як німець покаже  
Та до того й історію  
Нашу нам розкаже.  
Отоді ми заходимось!  
Добре заходились  
По німецькому показу  
І заговорили  
Так, що й німець не второпа,  
Учитель великий,  
А не те, щоб прості люди,  
А гвалту! а крику!  
— І гармонія, і сила:  
Музика та й годі!  
А історія!.. Поема  
Вольного народа!  
Що ті римляни убогі!  
Чорт зна що — не Бруті  
У нас Бруті! і Коклеси!  
Плавні, незабуті!  
( У нас воля виростала,  
Дніпром умивалась,  
У голови гори слала,  
Степом укривалась! —  
Кров'ю вона умивалась,  
А спала на купах,  
На козацьких вольних трупах,  
Окрадених трупах!

Подивіться лишень добре,  
Прочитайте знову  
Тую славу. Та читайте  
Од слова до слова,  
Не минайте ані титли,  
Ніже тії коми —  
Все розберіть... Та й спитайте  
Тоді себе: що ми?..  
Чиї сини? Яких батьків?  
Ким? За що закуті?..  
То й побачите, що ось що  
Ваші славні Брути:

Раби, підніжки, грязь Москви,  
Варшавське сміття — ваші пани,  
Ясновельможні гетьмани.  
Чого ж ви чванитеся, ви!  
Сини сердешної України!  
Що добре ходите в ярмі,  
Ще лучче, як батьки ходили?!  
Не чваньтесь, з вас деруть ремінь,  
А з їх, бувало, й лій топили.  
Може, чванитеся, що братство  
Віру заступило?  
Що Синопом, Трапезонтом  
Галушки варило?  
Правда!.. Правда, наїдались,  
А вам тепер вадить.  
І па Січі мудрий німець  
Картопельку садить,  
А ви її купуєте,  
Їсте на здоров'я  
Та славите Запорожжя.  
А чиєю кров'ю  
Ота земля напоєна,  
Що картопля родить?  
Вам байдуже. Аби добра  
Була для городу!  
А чванитеся, що ми Польщу  
Колись завалили!..  
Правда ваша: Польща впала,

Та й вас роздавила!

Так от як кров свою лили  
Батьки за Москву і Варшаву,  
І вам, синам, передали  
Свої кайдани, свою славу!

Доборолась Україна  
До самого краю.  
Гірше ляха свої діти  
Її розпинають.  
Замість пива праведную  
Кров із ребер точать.  
Просвітити, кажуть, хочуть  
Материні очі  
Современними огнями.  
Повести за віком,  
За німцями, недоріку,  
Сліпую каліку.  
Добре! Ведіть, показуйте!  
Нехай стара мати  
Навчається, як дітей тих  
Нових доглядати.  
Показуйте!.. За науку  
Не турбуйтеся! Буде  
Материна добра плата:  
Розпадеться луда  
На очах ваших неситих;  
Побачите славу,  
Живу славу дідів своїх  
І батьків лукавих.  
Не дуріте самі себе!  
Учітесь, читайте,  
І чужому научайтесь,  
Й свого не цурайтесь.  
Бо хто матір забуває,  
Того бог карає,  
Того діти цураються,  
В хату не пускають.  
Чужі люди проганяють,  
І немає злomu

На всій землі безконечній  
Веселого дому.  
Я ридаю, як згадаю  
Діла незабуті  
Дідів наших. Тяжкі діла!  
Якби їх забути,  
Я оддав би веселого  
Віку половину.  
Отака-то наша слава,  
Слава України.  
Отак і ви прочитайте,  
Щоб не сонним снились  
Всі неправди, щоб розкрились  
Високі могили  
Перед вашими очима.  
Щоб ви розпитали  
Мучеників: кого, коли,  
За що розпинали?  
Обніміте ж, брати мої,  
Найменшого брата, —  
Нехай мати усміхнеться,  
Заплакана мати.  
Благословить дітей своїх  
Твердими руками  
І діточок поцілує  
Вольними устами.  
І забудеться срамотна  
Давня година,  
І оживе добра слава,  
Слава України,  
І світ ясний, невечерній  
Тихо засіяє. ....  
Обніміться ж, брати мої,  
Молю вас, благаю!

14 грудня 1845 В'юнища

*\* Згідно до сучасної орфографії української мови правильним буде написання "ненародженням", але в першодруку та в оригіналі Тарас Григорович використав написання "ненарожденним"*